הלכה · משנה תורה · מפרשים · משנה למלך · ספר עבודה

משנה למלך על משנה תורה, הלכות בית הבחירה

רבי יהודה רוזאניס

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

משנה למלך על משנה תורה, הלכות בית הבחירה

רבי יהודה רוזאניס

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/משנה-למלך-על-משנה-תורה-הלכות-בית-הבחירה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה 38-202611161024v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ח 4
הלכה ט 7
הלכה יג 7
הלכה יד 9
הלכה טו 9
הלכה יז 10
פרק ב 11
הלכה ו 11
הלכה ז 11
הלכה יא 12
הלכה יד 12
הלכה יח 13
פרק ג 13
הלכה ב 13
הלכה ג 13
הלכה ה 13
הלכה יז 14
פרק ד 14
הלכה א 14
פרק ה 14
הלכה א 14
הלכה יב 14
הלכה יד 15
הלכה טז 15
הלכה יז 15
פרק ו 15
הלכה ז 15
הלכה ט 15
הלכה יב 15
הלכה יד 16
פרק ז 16
הלכה ב 16
הלכה ה 16
הלכה ו 16
הלכה יג 17
הלכה טו 18
הלכה טז 18
הלכה כ 18
הלכה כג 18
פרק ח 20
הלכה ב 20
הלכה ד 20
הלכה ה 27
הלכה ו 28
הלכה יב 30

פרק א

הלכה א

מצות עשה לעשות בית לה' וכו'. הרמב"ן במ"ע סי' ל"ג כתב דעשיית הארון והכפורת לשום שם העדות תמנה מצוה בפני עצמה וכ"כ בסוף הספר כשבא להשלים מנין רמ"ח מצות עשה יע"ש:

הלכה ח

כשבונין ההיכל והעזרה בונין באבנים גדולות וכו' ואין מפצלין את אבני הבנין בהר הבית אלא מפצלין אותם ומסתתין אותם מבחוץ ואח"כ מכניסין אותם לבנין שנא' אבנים גדולות אבנים יקרות ליסד הבית אבני גזית ואומר ומקבות והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו ע"כ. ובסוף פ' עגלה ערופה אמרינן ת"ר שמיר שבו בנה שלמה את בהמ"ק שנאמר והבית בהבנותו אבן שלמה מסע נבנה הדברים ככתבן דברי ר' יהודה אמר לו ר' נחמיה וכי אפשר לומר כן והלא כבר נאמר כל אלה אבנים יקרות מגוררות במגרה א"כ מה ת"ל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו שהיה מתקן מבחוץ ומכניס בפנים אמר רבי נראים דברי ר' יהודה באבני מקדש ודברי ר' נחמיה באבני ביתו ולר' נחמיה שמיר למאן אתא לאבני אפוד וכדתניא כו' ע"כ. ופי' רש"י דברים ככתבן כמשמען אבן שלמה מסע כמו שהסיעוה מן ההר ולא סיתתוה עוד בכלי ברזל ע"כ. והנה מרן תמה על מה שפסק רבינו כר' נחמיה דכיון דרבי אמר נראין דברי ר' יהודה באבני מקדש למה הניח דברי ר' יהודה ופסק כר' נחמיה ותירץ ואפשר דמשום דסתם מכילתא כר' נחמיה ותו דפשטא דקרא מסייע ליה מש"ה פסק כוותיה והכרע' רבי אינה הכרעה מפני שהוא הכרעה ג' שאינה הכרעה כדאיתא בספ"ק דפסחים ועוד דגמרא בפ"ק דתמיד שאכתוב בפרק זה כר' נחמיה אתיא ע"כ. ודברי מרן תמוהים הם בעיני במ"ש והכרעת רבי אינה הכרעה כו' כנראה דהוקשה לו דאמאי לא פסק כרבי דהוי מכריע וקי"ל דהלכה כדברי המכריע ותמהני דהא כלל זה לא נאמר כי אם במשנה ולא בברייתא וכדאיתא בפ"ג דשבת עלה מ' ואע"ג דבדרך ספק נאמר חילוק זה דקאמר דילמא ה"מ במתניתין אבל בברייתא לא וא"כ אפשר דלפי האמת אף בברייתא קי"ל דהלכה כדברי המכריע ויעיד על זה שהרי לפי האמת ר' יוחנן פסק בפירוש דהלכה כר' יהודה בההיא דשבת ואע"ג דסתם מתני' הוי דלא כר' יהודה ור' יוחנן אית ליה דהלכה כסתם משנה וא"כ ע"כ לומר דטעמיה דר' יוחנן דפסק כר' יהודה הוא משום דס"ל דהלכה כדברי המכריע אף בברייתא וכמו שכתבו התוס' שם בד"ה אמר יע"ש.

זאת ועוד שראיתי לתוס' שכתבו שם דילמא ה"מ במתניתין אבל בברייתא לא אע"ג דלא קאמר במשנתנו הכא משמע דאין הלכה כמותו משום דסתם מתניתין דלא כוותיה ע"כ. והנה מדברי התוס' הללו מוכח דאפילו כפי הס"ד הוה ס"ל דמאי דקי"ל דהלכה כדברי המכריע הוא אף בברייתא מדלא קאמר הלכה כדברי המכריע במשנתנו אלא דשאני הכא דאין הלכה כדברי המכריע משום דסתם מתני' דלא כוותיה, הן אמת שדברי התוס' הללו בעיני קשים הם וצריכים תלמוד דא"כ לאיזה תכלית חלקו בגמ' בין מתניתין לברייתא והכי הוה להו למימר דלמא ה"מ היכא דליכא סתם נגד המכריע אבל היכא דאיכא סתם שלא כדברי המכריע אז לא קי"ל כדברי המכריע וכי תימא דס"ל לסתמא דתלמודא דבמתני' אף דהוי מחלוקת ואח"כ סתם דבעלמא קי"ל כסתם מ"מ קי"ל כדברי המכריע כיון שהוא במשנה אבל בברייתא כיון דאיכא סתם במתניתין לא קי"ל כדברי המכריע בברייתא מש"ה חלק בין מתניתין לברייתא הא ליתא דהא בפ"ק דפסחים (דף י"ג) הקשו בגמרא ונימא מר הלכה כר' מאיר דסתם לן תנא כוותיה ואע"ג דהתם רבן גמליאל הוא מכריע וכמו שהקשו שם בתר הכי ונימא מר הלכה כר"ג דהוה ליה מכריע הרי מבואר דס"ל דאף דר"ג הוא מכריע מ"מ היה לו לפסוק כסתם מתניתין וא"כ ע"כ כי אמרינן ה"מ במתני' הוא היכא דליכא סתם דאי איכא סתם קי"ל כסתם וא"כ כי אמרינן אבל בברייתא לא הוא אף דליכא סתם נגד המכריע דאי איכא סתם אף במתני' לא קי"ל כדברי המכריע וכדמוכח הסוגיא דפסחים. ועוד יקשה בדברי התוס' הללו דא"כ נמצאו סברות הפוכות מן הקצה אל הקצה מסברת הס"ד לסברת המסקנא שהרי לפי המסקנא קי"ל דהלכה כדברי המכריע בברייתא אף דאיכא סתם מתני' דלא כוותיה והיכא דהמכריע הוא במתני' ואיכא סתם דלא כותיה קי"ל כסתם וכמו שכל זה הוא מבואר בדברי התוס' ולפי הס"ד דהיכא דהמכריע הוא בברייתא ואיכא סתם במתני' דלא כותיה קי"ל כסתם אבל היכא דהמכריע הוא במתני' אף דאיכא סתם במתני' דלא כותיה קי"ל כדברי המכריע וזה הוא דוחק גדול בעיני. מ"מ העולה ממ"ש הוא דס"ל לתוס' דאליבא דכ"ע אף בברייתא נאמר כלל זה דהלכה כדברי המכריע וא"כ אפשר דמרן בשיטת התוס' אזיל ומש"ה הקשה לרבינו דאמאי לא פסק כרבי דהוא מכריע. ומיהו אכתי קשה דאי מרן אזיל בשיטת התוס' מהו זה שכתב בסוף דבריו ועוד דגמרא דפ"ק דתמיד כר' נחמיה אתי והנה סוגיא זו דתמיד דאתי כר' נחמיה היא ליישב סתמא דמתני' דתמיד דקתני דבית המוקד היה מוקף רובדין וכדאיתא התם וא"כ מה ראיה יש מכאן דהתלמוד ס"ל כר' נחמיה ואם כוונת מרן היא דכיון דהסוגיא מוכחת דמתני' דתמיד אתי כר' נחמיה מש"ה פסקינן כוותיה הא ליתא שהרי אליבא דתוס' קי"ל כדברי

המכריע אף דאיכא סתם מתני' דלא כוותיה וכמו שכתבנו לעיל. ומיהו לזה היה אפשר ליישב דמרן ז"ל לאו אהאי טעמא לחוד קא סמיך אלא שהביא ג"כ טעם זה לעשותו סניף לטעמים הקודמים שכתב א"נ דשאני הכא שרבי עצמו המכריע סתם כר' נחמיה וא"כ אפשר דכל כי האי לא קי"ל כדברי המכריע מאחר דהמכריע עצמו סתם כבר פלוגתיה א"נ דכוונת מרן היא דמתני' דתמיד היה אפשר לאוקומה כר' יהודה והרובדין היו ע"י שמיר והרב בעל באר שבע בחידושיו לתמיד כתב דמאי דאמרינן בגמרא אמר אביי דמתקני ומייתי מעיקרא היינו דמתקני ע"י שמיר ע"כ ומרן אזיל בשיטת המפרש שכתב דמאי דאמרינן מעיקרא היינו שהיו מסתתים אותם בכלי ברזל קודם שיבואו האבנים בבית וכסברת ר' נחמיה וזהו פשטה של סוגיא וא"כ הכרח מרן היא דמדאוקמוה בגמרא למתני' כר' נחמיה ולא אוקמוה כר' יהודה מוכח דסתמא דתלמודא ס"ל כר' נחמיה וזהו שדקדק מרן וכתב דגמרא דפ"ק דתמיד ולא כתב דמתני' דפ"ק דתמיד לפי שכל ההכרח אינו אלא מסוגיית הגמרא דאוקמוה למתני' כר' נחמיה ונראה דיש להביא ראיה לזה דמתני' דרובדין אפשר לאוקמה כר"י וע"י שמיר דאי לא תימא הכי תיקשי דהיכי הוה ס"ד דבפ"ק דיומא (דף ט"ז) דסתמי דמדות ר' יהודה נינהו דהא בפ"ק דמדות מ"ח תנן דבית המוקד היה מוקף רובדין של אבן אלא ודאי דמהא לא קשיא דאפשר לאוקומה ע"י שמיר וסתמא דתמיד אוקמוה כסברת רבי נחמיה משום דסתמי דתמיד ר' שמעון איש המצפה קתני להו ומדאוקמוה כר' נחמיה משמע דס"ל לאביי דכר' נחמיה קי"ל. אך אעיקרא דדינא זה שכתבנו דמרן בשיטת התוס' אזיל ומש"ה הקשה לרבינו הוא תימה בעיני שהרי הרי"ף בפ"ק דקידושין עלה דההיא דנחלקו ר' טרפון ור' עקיבא אם העבד היוצא בראשי איברים צריך גט שחרור או לא ואמרינן התם בברייתא המכריעין לפני חכמים אומרין נראים דברי רבי טרפון בשן ועין ודברי ר' עקיבא בשאר איברים כתב דלא קי"ל כדברי המכריעין משום דלא אמרינן הלכה כדברי המכריע אלא במתני' אבל בברייתא לא והביא ראיה לדבריו מהסוגיא דפ"ג דשבת שכתבנו ורבינו בשיטת הרי"ף אזיל וכמ"ש בפ"ה מה' עבדים דין ד' (*א"ה עיין מ"ש הרב המחבר בפ"ט מה' ברכות) .

עוד יש לי קושיא בדברי מרן וגדולה היא אלי משום דדברי רבי דאמר נראין דברי ר"י באבני ב"ה כו' לאו הכרעה הם משום דאם היינו אומרים דר"י ס"ל דבין באבני ב"ה בין באבני ביתו היו ע"י שמיר ור"נ היה אומר דבכולם היה מתקן מבחוץ ומכניס מבפנים אז הכרעת רבי היתה הכרעה אבל דבר זה לא ניתן ליאמר דאין רמז בשום מקום דאאבני ביתו לא יניף ברזל ואפילו בפנים לכ"ע היו ע"י ברזל ואם כן ע"כ אית לן למימר דרבי הכי קאמר נראה כדקאמר ר"י באבני ב"ה משום דקרא דמייתי ר"נ לא מיירי אלא בבנין

בית שלמה ואף שדרך זה הוא קצת רחוק מ"מ מוכרחים אנו לאומרו וכן כתב הרב בעל יפה מראה בפ"ט דסוטה וא"כ פשיטא דלא שייך כאן לומר דהלכה כדברי המכריע לפי שרבי לא בא כי אם לתת טעם לדברי ר"י ודברי מרן צל"ע:

הלכה ט

ואין בונין בו עץ בולט כו'. כתוב בהשגות דלא אסרה תורה כל עץ אלא אצל מזבח ה' והיא עזרת כהנים משער נקנור ולפנים וכו'. נ"ל שצריך להגיה עזרת ישראל לפי שמשער נקנור ולפנים היא עזרת ישראל וס"ל להראב"ד דעזרת ישראל בכלל האיסור שהרי סיים אבל בעזרת נשים ובהר הבית מותר. ולשכה זו דכ"ג אף דנימא שהיתה בעזרת ישראל לא קשה משום דע"כ לשכה זו לא נתקדשה בקדושת עזרה שהרי כ"ג היה ישן בה כל ז' ימים וגמירי דאין ישיבה בעזרה כ"א בעזרת נשים וכמבואר. ואפשר דלשכה זו אף שהיתה בנויה בקדש לא היה לה פתח לקדש כי אם לחול וקי"ל דתוכן חול וכמ"ש רבינו בפ"ו מה' אלו וא"כ דין עזרת נשים יש ללשכה זו ומש"ה הותר לעשותה של עץ. ודברי מרן ז"ל תמוהים הם בעיני ועיין במ"ש הרב תי"ט בסוף מדות ודו"ק:

הלכה יג

המזבח אין עושין אותו אלא בנין אבנים וכו'. קשה לי על זה מההיא דתנן בפ"ג דפרה הר הבית והעזרות תחתיהם חלול מפני קבר התהום וכבר הביא רבינו משנה זו בפ"ב מהלכות פרה אדומה דין ז' ולכאורה נראה שכל בנין הבית היה חלול וכולל ג"כ אף מקום המזבח וכל מקום שאמרנו ותחתיהם חלול כו' היינו שהוא בנוי כיפין וכמ"ש רבינו בריש פ"ג מהל' פרה וא"כ קשה דהיכי קאמר שלא יבנוהו ע"ג כיפין וסבור הייתי לומר דמאי דאמרינן שלא יבנוהו ע"ג כיפין היינו לומר דשיעור גובה המזבח לא יהיה ע"ג כיפין אלא מחובר באדמה וכן המזבח עצמו לא יהיה כיפין אבל כל שהמזבח מחובר באדמה אם למטה מן האדמה יש כיפין ומחילות אינו מעכב. שוב ראיתי דזה אינו שהרי פ"ו דזבחים (דף נ"ח) אמרו וכ"ת דעביד מחילות בקרקע ושחיט בהו וכי האי גוונא מי הוי מזבח והתניא מזבח אדמה תעשה לי שיהא מחובר באדמה שלא יבננו לא ע"ג מחילות ולא ע"ג כיפין ע"כ הרי הדבר מבואר דס"ל לסתמא דש"ס דאפילו תחת האדמה שהמזבח מחובר לו צריך שלא יהיה לא מחילות ולא כיפין. אשר ע"כ נראה דמוכרחים אנו לומר דדוקא הר הבית והעזרות היה תחתיהם חלול אבל המזבח לא היה תחתיו חלל מפני גזירת הכתוב דקאמר מזבח אדמה והיה נ"ל להביא ראיה לזה מההיא דאמרינן בירושלמי פ"ק דסנהדרין דחזקיה עיבר את השנה מפני הטומאה והטומאה היתה שמצאו גולגלתו של ארנן היבוסי תחת המזבח ע"כ ופשטן של דברים נראה שגלגולת זו לא היתה גלויה

ע"ג האדמה אלא היתה טמונה תחת המזבח ועכשיו כשרצו לתקן את המזבח דאפשר שנהרס קצת בימי אחז מצאו הגולגולת וא"כ נמצא שהכל היו טמאים מפני שהיתה טומאה רצוצה דקי"ל בוקעת ועולה כו' וכל מי שנכנס שם נטמא ואי אמרת שגם המזבח היו בנוי כיפין ע"ג כיפין הא קי"ל דטפח על טפח חוצץ בפני הטומאה וא"כ אף אם מצאו טומאה תחת המזבח לא היו טמאים וכי תימא דלעולם שגם המזבח היה בנוי כיפין ע"ג כיפין אלא שהטומאה נמצאת למעלה מהכיפין במקום שלא היה חלל טפח הטומאה הא ליתא דהא הא דאמרינן דכל הר הבית היה בנוי כיפין ע"ג כיפין מפני הטומאה ע"כ לומר שהקרקע שהיה ע"ג נבדק שלא היה שם טומאה אלא שחששו שמא יש למטה ממקום הבדוק טומאה ומש"ה עשו אותו כיפין כדי שלא יהיה טומאה רצוצה ואם גם המזבח היה בנוי כיפין ע"כ שהטומאה נמצאת למטה ממקום הבדוק. ודוחק הוא בעיני לומר דעכשיו שמצאו הטומאה נטמאו הכהנים במגע דאיך יעלה על הדעת שכל הכהנים או רובם נגעו בטומאה. הן אמת דכפי דרכנו צ"ל דמ"ד דהטומאה היתה משום גולגולת ארנן ס"ל כמ"ד דקברי עכו"ם מטמאים באהל ואפשר דרש"י דפירש בסנהדרין דהטומאה היתה מפני טומאת ע"ז שעבדו בימי אחז ולא קאמר כסוגיית הירושלמי הוא משום דטעם זה דירושלמי לא יצדק כ"א למ"ד דעכו"ם מטמאים באהל ואיהו רצה לתת טעם כולל אף למ"ד דעכו"ם אינם מטמאים באהל ואפשר נמי דס"ל דהלכתא כמ"ד דעכו"ם אינם מטמאים באהל וכמו שפסק רבינו בהלכות טומאת מת ומש"ה כתב טעמא דטומאת ע"ז הכלל העולה דמדברי הירוש' הללו נראה בעיני דס"ל דהמזבח לא היה חלל תחתיו כלל וכדכתיבנא. ודע שאם עשה המזבח ע"ג כיפין או על ע"ג מחילות לא חשיב מזבח ופסול להעלות עליו קרבן וכדמוכח הסוגיא דריש פ"ו דזבחים. ובשיעור כמה יהיה חלל תחת המזבח ויפסל לא נתבאר בדברי רבינו אך ראיתי בתוספתא דאהלות הביאה הר"ש בפ"ט דאהלות דר' יהושע אומר אין מעלין עולות גבוה מן הארץ טפח ע"כ וכתב שם הרא"ש בפ"ו דזבחים דרשינן מזבח אדמה שיהא מחובר באדמה שלא יבננו לא ע"ג כיפין ולא ע"ג מחילות ואם היה חלל טפח תחתיו חשיב כמילתא אחריתי ולא כמחובר ופסול להעלות עליו עולה ע"כ. ונסתפקתי אם הכבש ג"כ ישנו בדין זה דצריך שלא יבננו ע"ג כיפין לפי שרבינו בדין איסור בנין הגזית ופסול אבנים פגומות השוה הכבש למזבח וכמו שכתב בדבריו ולא מצאתי טעם נכון לחלק בין דין זה דמחובר באדמה שלא הזכיר כי אם מזבח ובשאר הדינים השוה בפירוש הכבש למזבח:

הלכה יד

ומהיכן היו מביאין אבני מזבח מן בתולת הקרקע וכו'. נראה דהטעם הוא משום דיש לחוש שמא נגעה ברזל באבנים וקיימא לן דאבן שנגעה בה ברזל פסולה למזבח ומשום הכי היו מביאים האבנים מבתולת קרקע:

הלכה טו

והבונה אבן פגום עובר בעשה. היינו מדכתיב אבנים שלמות תבנה וגו' ויש לדקדק דלמה לא מנה זה בכלל העשין לומר שנצטוינו לבנות המזבח מאבנים שלמות שלא יהיה בהם פגם מיהו הא לא קשיא כלל משום דזה הוא חלק מהמצוה דועשו לי מקדש דרבינו כלל בזה כל מה שנעשה בבית המקדש במצוה אחת והוא שצוה שיעשו לו מקדש ואח"כ ביאר מקדש זה יהיה בו כך וכך כגון מזבח ושלחן ומנורה וכדומה וחזר וביאר דמזבח זה יהיה מאבנים שלמות ונמצא דעשה זה דאבנים שלמות גם כן נכלל באומרו ועשו לי מקדש אבל הלא תעשה כגון לא תבנה אתהן גזית נמנית מצוה בפני עצמה משום דהעשה הפרטי נכלל בכלל העשה הכולל אבל לא תעשה אינו נכלל בכלל העשה וחילוק זה הוא מבואר ודומה לזה שרבינו מנה למצוה אחת לעשות חטאת ושיהיה על תואר כך וכך ולא מנה פרטי החטאת כגון היציקות והבלילות ודכוותיה כל אחת ואחת למצוה בפני עצמה וכן לא מנה חטאת העוף למצוה בפני עצמה משום דהכל נכלל במה שנצטוינו לעשות החטאת ואעפ"כ מנה במנין לא תעשה לאו שלא יבדיל בחטאת העוף והטעם הוא כמו שכתבנו שהעשה הכולל כולל כל העשין הפרטיים אבל אינו כולל לא תעשה. אך קשה לי מה שכתב רבינו בשרשיו שורש י"ב שכתב שאין ראוי למנות חלקי המלאכה מהמלאכות שבא הצווי בעשייתם כל חלק וחלק בפני עצמו וביאר כל זה באר היטב כי המלאכה היא המצוה ואין ראוי למנות כל חלק וחלק מחלקי המלאכה מצוה אלא אם הם צוויים כוללים מיני הקרבנות כולם ולא יתייחדו במין זולת זה המין אז ראוי שימנה כל צווי מהם למצוה בפני עצמה לפי שאינו אז חלק מחלקי מלאכת הקרבן מהקרבנות כמו הזהירו מהקריב קרבן בעל מום או צוותו שיהיה תמים וצוותו שיהיה בלתי מחוסר זמן והוא אמרו ומיום השמיני והלאה וצוותו שימלח כל קרבן והוא אומרו על כל קרבנך תקריב מלח והזהירו מהשביתו ולא תשבית מלח וכו' שכל אחד מאלו הצוויין הוא מצוה בפני עצמה כי הם אין מהם גם אחד חלק מחלקי המצוה מכל מלאכת הקרבן מיוחד אבל צוויין כוללים כל קרבן כמו שנבאר במנותנו אותם ע"כ. והנה לפי דרכנו לא היה צריך רבינו לאזהרת לא תעשה מהקריב בעל מום וכן לאזהרת שלא נשבית מלח למה שחלק לומר שמה שמנה את אלו הוא משום שהם צוויים כוללים כל מיני

הקרבנות שאף אם היו צוויים אלו מיוחדים במין ממיני הקרבן ראוי היה שימנה אלו האזהרות לפי שאין העשה הכולל כולל כי אם העשין הפרטים אבל לא האזהרה וכמו שכתבנו ואפשר שגם רבינו מודה בזה וכמו שהכרחנו אלא שרצה לתת טעם כללי שהוא כולל בין למצות עשה ובין למצות לא תעשה שראוי שימנו מפני שהם צוויים כוללים כל מיני הקרבנות ואה"נ דלאזהרת ל"ת מלבד הטעם שכתב רבינו יש טעם אחר בדבר וכמו שכתבנו: ומ"ש רבינו דאבני היכל ועזרות שנפגמו נגנזים ואין להם פדיון. כתב מרן דהכי איתא בתוספתא. ונראה דיש להכריח דין זה מתלמודא דידן מההיא דאמרינן בפ"ד דע"ז (דף נ"ב:) דאבני מזבח ששקצום אנשי יון שגנזום והקשו בגמרא דאמאי גנזום ליתברינהו וניפקו לחולין משום דבאו בה פריצים וחללוה ותירצו דכיון דנשתמש בה גבוה לאו אורח ארעא להשתמש בה הדיוט. הרי הדבר מבואר דאף שיצאו לחולין אפ"ה אסור להדיוט להשתמש בהם וא"כ הטעם דנגנזים ואין להם פדיון הוא מהאי טעמא דאסור להדיוט להשתמש בהם. וליכא למימר דשאני התם דיצאו לחולין בלתי פדיון ומש"ה אסור להדיוט להשתמש בהם אבל כל שנפדה שכבר נכנס דבר אחר במקום המקדש מותר להדיוט להשתמש בהם. הא ליתא דכיון דמן הדין כבר יצאו לחולין מה לי אם יצאו ע"י פדיון או בלא פדיון לענין אורח ארעא ועוד דאם איתא תיקשי דאמאי גנזום יפדו אותם. הרב באר שבע בפרשת עגלה ערופה הקשה דאיך בנו המזבח בלא פגימה כו' וכתב והיינו יכולים לחלק בין קודם שהוקדשו אבנים למזבח דעודן חולין בין לאחר שהוקדשו ע"כ. נראה דעלה בדעת הרב לומר דאיסור זה דלא תניף עליהם ברזל אינו אלא באבנים שכבר הוקדשו למזבח אבל באבנים שלא הוקדשו אף שהונף עליהם ברזל מותרים למזבח. וזה אינו נראה כלל דהאיסור אינו בשעת הנפת הברזל כי אם בשעת הבנין כדכתיב לא תבנה אתהן גזית:

הלכה יז

והעולה במעלות על המזבח לוקה. במכילתא (אשר) לא תעלה שיהלך עקב בצד גודל וגודל בצד עקב והכי איתא בירושלמי פרק קמא דברכות הלכה א' תו איתא במכילתא אין לי אלא עליה ירידה מנין ת"ל אשר לא תגלה ולא ידעתי אמאי השמיט רבינו כל זה ועיין בכנה"ג. מ"ש מרן כלומר דאם נותץ כדי לתקן ודאי שרי כ"כ רבינו לקמן פ"ט מהלכות כלי המקדש דין ג' יע"ש:

פרק ב

הלכה ו

עשר אמות של גובה המזבח וכו'. הראב"ד לקמן פ"ב מהלכות תמידין ומוספין דין ז' ודו"ק. מ"ש הראב"ד אולי אינו כן כי הד' טפחים הם כניסת הקרנות מדפני המזבח עיין בפרק לולב וערבה (דף מ"ה) שכתבו רש"י והתוספות כדברי רבינו שהקרנות לא היו משוכים לפנים כלום:

הלכה ז

וכך היתה מדתו וצורתו כו'. הנראה מדבריו הוא דס"ל דמאי דאמרינן בפרק שתי הלחם אלא חיק האמה בגובהה לאו למעוטי כניסה אלא למעט גובה דסובב שהיה באמה בינונית והקרנות גובהן היה חמשה טפחים ורוחבן אמה בינונית אבל רש"י ס"ל דכניסה דיסוד באמה בינונית והקרנות בין רוחבן בין גובהן היא אמה בת חמשה וכן פירש בפרק שתי הלחם ובפ"ק דעירובין (דף ד') ולפי זה מאי דאמרינן בגמרא נמצא עשרים ושש על עשרים ושש אליבא דכ"ע הוי עשרים ושש וארבעה טפחים על עשרים ושש וארבעה טפחים אלא שלרש"י הארבעה טפחים הם מכניסה דסובב ורוחב הקרנות ולרבינו הם מכניסה דיסוד וסובב ומאי דאמרינן נמצא שלשים על שלשים לרש"י הוי כמשמעו ולרבינו הוי ל' ושני טפחים על ל' וב"ט ומאי דאמרינן נמצא כ"ח על כ"ח לרש"י לא דק בב"ט ולרבינו לא דק בארבעה טפחים וקשה לי על מרן שכתב דלא תיקשי לרבינו יתור הטפחים שכתב שלא נזכרו במשנה דמדות משום דכיון דלא הוי אמה לא חשיב ליה וכתב שאף לפירוש רש"י צריכים אנו לומר כן שהרי כניסה דסובב לכ"ע הוי באמה בת חמשה וא"כ מאי דקתני נמצא כ"ח על כ"ח לאו דוקא דהא אייתר ליה שני טפחים אלא דלרבינו לא דק בארבעה משום כניסה דיסוד וסובב ע"כ. וקשה דאמאי לא הביא מאי דאמרינן נמצא כ"ו על כ"ו דאף לרש"י לא דק בארבעה טפחים שהרי לרש"י רוחב הקרנות היו באמה בת חמשה וכן כתב רש"י בפרק שתי הלחם דלפי המסקנא לא דק התנא בארבעה טפחים ועל רבינו קשה לי ממאי דאמרינן בגמרא גבולה על שפתה סביב לא שנא הכי ולא שנא הכי דבשלמא לרש"י ניחא דכיון דכניסה דיסוד היה באמה בינונית א"כ מצינו למימר דאף רוחב הקרנות היו באמה בת חמשה דאין חילוק בין אי אמרינן דהתנא לא דק בשני טפחים כמו בארבעה טפחים כיון דלא הוו אמה שלמה אבל לרבינו דס"ל דכניסה דיסוד וסובב היה באמה בת חמשה ע"כ אית לן למימר דרוחב הקרנות היו באמה בינונית דאם לא כן נמצא שהתנא לא דק באמה אחת וקרא כתיב וההראל שתים

עשרה אורך בשתים עשרה רוחב כו'. עוד כתב רבינו נמצא מקום המערכה כ"ד אמה וד' טפחים על כ"ד אמה וד' טפחים ע"כ והא דכתיב וההראל י"ב אורך בי"ב רוחב רבוע דמשמע דהוי כ"ד על כ"ד יש לומר דקרא נמי טפחים לא קא חשיב וקושיית הגמרא מהאי קרא לא היתה אלא לפי הס"ד דכל הכניסות היו באמה בת חמשה ונמצא דמקום המערכה היה כ"ה על כ"ה ובשלמא במשנה דקא חשיב יסוד וסובב כמה היה וטפחים איננו מונה משום הכי כשבא אל מקום המערכה לא חשיב הב' טפחים אף שנצטרפו הטפחים לאמה אבל בקרא דלא חשיב אלא מקום המערכה הוה ליה למימר שהם י"ב וחצי על י"ב וחצי כיון שיש מקום לטעות באמה אורך ואמה רוחב אבל לפי המסקנא אמרינן דקרא לא חש להזכיר טפחים אבל הראב"ד כתב שהד' טפחים הם כניסת קרנות מדופני המזבח נראה דס"ל דקרא לעולם דק אפילו בטפחים ודוקא במשנה אמרינן דתנא לא דק בטפחים והא דלא מתרץ דלעולם כולהו כניסות היו באמה בת חמשה וכדקא ס"ד אלא שכניסת הקרנות היה אמה הוא משום דא"כ תיקשי דאמאי לא תני גבי קרנות כנס אמה וכדתניא גבי יסוד וסובב ובשלמא אי לא הוי אלא ד' טפחים כניסת הקרנות אפשר לומר כיון דלא הוי אמה לא חשיב וכמו דלא חשיב טפחים גבי מקום המערכה והא דלא קאמר דלעולם כולהו כניסות באמה בת חמשה אלא שכניסת הקרנות היה שני טפחים או ארבעה טפחים ומקום המערכה כ"ד וב' טפחים או ד' טפחים על כ"ד וב' טפחים או ד' טפחים הוא משום דקרא לעולם הוא בדוקא דאם איתא דהיה במקום המערכה טפחים הוה ליה למקרא לאשמועינן. וראיתי למרן שכתב על דברי הראב"ד הללו שטענת אולי אינה טענה וכ"ש למה שכתבתי דלרש"י נמי כ"ח על כ"ח לאו דוקא ע"כ. ולפי מה שכתבנו אין טענה כלל מדברי רש"י דהראב"ד נמי מודה דבמשנה לאו דוקא אלא בקרא סבירא ליה דליכא למימר לאו דוקא וכמו שכתבנו:

הלכה יא

ובקרן מערבית דרומית שם היו שני נקבים כו'. עיין בברכת הזבח (דף מ"ד:) ודוק:

הלכה יד

ושני כבשים קטנים וכו'. פירש"י שני כבשים קטנים יוצאין מן הכבש אותו שפונין בו לסובב יצא במזרחו של כבש לימין כו'. ודע דבפ"ו דזבחים (דף ס"ד) נחלקו רש"י והתוספות אם במערב הכבש היה כבש קטן שהיה פונה לסובב דרש"י ס"ל דדוקא במזרחו של כבש היה כבש קטן שהיה פונה לסובב אבל במערבו של כבש לא אך התוספות ס"ל דגם במערבו היה כבש קטן פונה לסובב ועיין במה שכתב הרב תיו"ט פרק ו' דזבחים משנה ג':

הלכה יח

מזבח שנפגם וכו'. כתב מרן ואע"ג דקי"ל משנת ראב"י קב ונקי אפשר דה"מ במשנה אבל לא בברייתא ולקמן ספ"ז מהלכות פרה אדומה כתב מרן סברא זו בפשיטות גבי כללא דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו דלא נאמר כלל זה בברייתא אך ראיתי בנ"י פרק יש נוחלין אההיא דשתק ולבסוף צווח באנו למחלוקת דרשב"ג ורבנן שכתב דאף דכללא רשב"ג אינו בברייתא כללא דראב"י הוא אף בברייתא ועיין בתשובת מהר"ר צבי סי' י' שהאריך בכלל זה ועיין עוד שם שנתן טעם למה פסק רבינו כרשב"י (*א"ה עיין במ"ש הרמ"ז בס' כפות תמרים):

פרק ג

הלכה ב

ושלש רגלים היו לה כו' והכל משוקדים כמו שקדים בעשייתן. וכתב מרן בשם הר"י קורקוס שכתב כן רבינו מדאמרינן בפרק הוציאו לו דאחד מן המקראות שאין להם הכרע הוא משוקדים דמספקא לן אי קאי אגביעים או אכפתוריה ופרחיה ולכך מפרש אתרווייהו דמספיקא עבדינן כולהו משוקדים ע"כ. ותימה לי דבדברי רש"י שם מוכח דלא מספקא ליה אלא בקרא דובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתוריה ופרחיה דמיירי בגופה של מנורה אבל בכפתורים ופרחים בששת הקנים לא מספקא ליה אי בעינן משוקדים כיון דהפסיק בקנה האחד בין משוקדים לכפתור ופרח דאלת"ה הוה ליה למימר שלשה גביעים בקנה האחד משוקדים כפתור ופרח דליהוי דומיא דקרא דובמנורה ארבעה גביעים וכן נראה ג"כ מדברי רש"י בפי' התורה וכן כתבו התוס' דמשוקדים דקנים לא קאי אלא אגביעים ואם כן רבינו דקאי בששת הקנים מנא ליה דהכל משוקדים וצ"ע:

הלכה ג

וכולן מעכבין זה את זה ואפי' חסר אחד מן המ"ב מעכב את כולן ע"כ. וכתב מרן דהכי איתא בתוספתא והכי איתא בגמרא בפרק הקומץ רבה (דף כ"ח) גביעין מעכבין זה את זה כפתורים מעכבין זה את זה פרחים מעכבין זה את זה גביעים כפתורים ופרחים מעכבין זה את זה:

הלכה ה

בד"א בשעשאוה זהב כו'. **ואין עושין אותה לעולם מן הגרוטאות וכו'**. והנה הנראה מדברי רבינו הוא דאלו הג' דברים שנצטוינו במנורה של זהב דהיינו גביעים כפתורים

ופרחים ושתהיה כולה ככר לא פחות ולא יותר ושתהיה מקשה שנתמעטו במנורה של שאר מיני מתכות מקראי אין דינם שוה במיעוטם דאילו גביעים כפתורים ופרחים יש הקפדה שלא לעשות וזהו שכתב אין עושין בה ולא כתב אין מקפידין כמו שכתב גבי ככר ואילו גבי חלוקת ככר אי בעי עביד ככר או פחות או יותר ואלו השני חלוקות הסברא מוכחת עליהם דהוה ליה כאילו כתב קרא סתם ועשית מנורה דפשיטא דאין עושין בה גביעים כפתורים ופרחים ובמשקלה כמה דבעי עביד ואילו גבי חלוקת מקשה שכתב ואם היתה חלולה כשרה ופירשה מרן דהיינו לומר שאינה מקשה נראה דדוקא בדיעבד כשרה אבל לכתחילה צריך לעשותה מקשה ובזה ניחא מה שכתב ואין עושין אותה לעולם מן הגרוטאות דהיינו לכתחילה דאלת"ה תיקשי דהא פסול דגרוטאות נפקא לן מדכתיב מקשה ותניא מקשה זהב באה זהב באה מקשה אינה באה זהב אינה באה מקשה אם כן פסול דגרוטאות מנא לן אלא ודאי רבינו לא מיירי אלא לכתחילה ומ"מ לא ידעתי מנא ליה דין זה ואדרבא לישנא דגמרא דקאמר אינה באה זהב אינה באה מקשה משמע אפילו לכתחילה ומ"ש מרן על זה בפרק הקומץ רבה ויליף לה מקראי לא ידעתי היכן הוא:

הלכה יז

מזבח הקטורת היה מרובע כו'. פי"ו דכלים משנה י':

פרק ד

הלכה א

ואף אורים ותומים וכו'. עיין לקמן פ"י מהלכות כלי המקדש דין י':

פרק ה

הלכה א

היה מקורה סטיו וכו'. בירושלמי פ"ג דתעניות הלכה ח' אההיא דתנן עד שיצאו ישראל מירושלים להר הבית הדא אמרה הר הבית מקורה היה ועיין במ"ש הר"ב תיו"ט רפ"ב דמדות:

הלכה יב

מכותל מערבי של עזרה עד כותל ההיכל כו'. נ"ב והוא המקום הנקרא אחורי בית הכפורת:

הלכה יד
ומדיחין את הבשר. עיין לקמן פ"ו מהלכות מעשה הקרבנות דין ו':

הלכה טז
כל המרובע הזה הוא הנקרא צפון. עיין בתיו"ט פ"ג דיומא:

הלכה יז
ועל גגה היתה בית טבילה. כתבו התוס' פ"ג דיומא (דף ל"א) שגג זה היה שוה לקרקע העזרה ועיין בתיו"ט בסוף מדות: ולשכת העץ היתה וכו'. לשכה זו אם היתה בנויה בקדש או בחול וכן אם היתה פתוחה לקדש או לחול עיין בתוס' פ"ק דיומא (דף ח') ד"ה דאי ועיין בתיו"ט סוף מדות: והוא הנקראת לשכת פלהדרין. בפ"ק דיומא (דף כ"ט) נסתפקו בלשכת אבטינס ולשכת כ"ג איזו היתה בדרום ואיזו בצפון ועיין בלח"מ סוף פ"א מהלכות עבודת יום הכפורים:

פרק ו

הלכה ז
והעליות לא נתקדשו. מהסוגיא דס"פ כיצד צולין מוכח דעליות דהיכל נתקדשו ונראה דטעמא שהנכנס לשם חייב כרת וכן נראה מדברי התוספות בפ"ב דשבועות (דף י"ז) ד"ה וטמא:

הלכה ט
החלונות ועובי החומה כלפנים. עיין בספ"ה מהלכות מעשה שני ובפ"י מהלכות מעשה הקרבנות דין ה' וברפ"ט מהלכות קרבן פסח:

הלכה יב
ועומדין בכנורות כו'. כתב מרן דיושב בסתר עליון משמע דלעולם אמרינן ליה ומדברי רש"י משמע דלעולם אמרינן ליה שנתן טעם לזה המזמור לפי שאמרו משה בהקמת המשכן אך התוספות שם כתבו עד כי אתה ה' מחסי דכתיב לעיל מיניה ושלומת רשעים תראה דמשתעי באויבים שהיו מיצרין להם בשעת הבנין אבל משם ואילך לא משתעי בהכי. הרי דס"ל דמזמור זה לא נאמר אלא באותו זמן והכי דייקא שמעתתא דקאמר עד כי אתה ה' מחסי. ולדברי רש"י צריך טעם למה לא סיימו המזמור ולא ידעתי למה לא הביא מרן דברי התוס' הללו. ודע דבגמרא אמרינן ת"ר שיר של תודה בכנורות כו' ופירש"י שיר של תודה היו אומרים שם בכנורות ומהו שיר של תודה מזמור לתודה.

ורבינו לא כתב מזמור זה ונראה דרבינו מפרש לה הכי שיר של תודה כלומר שיר של תודה זו שהיו מביאין לקדש העיר היה בכנורות ובנבלים כו' והיה אומר ארוממך ה' וגו':

הלכה יד

ובמה נתקדשה בקדושה ראשונה כו'. כתב מרן אך הנך מקומות דקתני אם אין מקדש ירקב קשו כו' ועיין במ"ש רבינו לעיל רפ"ב מהלכות מעשר שני שכתב דמעשר שני אינו נאכל היום בירושלים משום דבעינן שיהיה הבית בנוי דומיא דבכור וכ"כ הטי"ד סי' של"א דהיה ראוי לאוכלו בירושלים אע"פ שאין חומה דקדושת העיר והבית לא בטלו אלא שאי אפשר לאוכלו כיון שאין מזבח דאתקש לבכור וא"כ לא קשיא כלל לרבינו ממה ששנינו במשנה אין מקדש ירקבו וההיא דפרק הזהב דנפול מחיצות המעיין היטב בדברי רבינו ספ"ו מהלכות מעשר שני שהביא דין זה יתיישב לו קושיא זו ודוק:

פרק ז

הלכה ב

או במנעל שברגליו כו'. תנן בפ"ו דשבת בית קבול כתיתים טמא סמוכות שלו יוצאין בהם בשבת ונכנסים בהם בעזרה כסא וסמוכות שלו כו' ואין נכנסים בהם בעזרה ולא ידעתי אמאי השמיט רבינו חילוקי דינים אלו. בירושלמי פ"ז דפסחים רבנן שלחין סנדליהון תחת האגף של הר הבית הדא אמרה שלא קדשו תחת האגף של הר הבית ע"כ:

הלכה ה

לא יקל אדם את ראשו וכו'. גנאי הוא לעמוד בלא מצנפת בעזרה. תוס' פ"ב דיומא (דף כ"ו) ד"ה והא:

הלכה ו

ואין ישיבה בעזרה כו'. לא נתבאר איסור זה אם הוא מדאורייתא או מדרבנן וראיתי לרש"י ז"ל בפרק חלק (דף ק"א) שכתב גמירי דאין ישיבה הלכה למשה מסיני ולא מקרא אך בפ"ב דיומא (דף כ"ה) ובפ"ז (דף ס"ט) כתב אין ישיבה בעזרה דכתיב לעמוד ולשרת העומדים שם לפני ה' כו' אלמא מקרא נפקא לן. ומיהו יש ליישב דהני קראי אסמכתא נינהו אך מאי דקשיא לי הוא מ"ש רש"י פ"ז דסוטה (דף מ') אין ישיבה בעזרה דאין כבוד שמים בכך ואפי' מלאכי השרת אין להם ישיבה כו' נראה דס"ל דמדרבנן הוא איסור זה. ומיהו יש ליישב דבא לתת טעם למה אסרה תורה הישיבה וכן נראה ממ"ש שם חוץ ממלכי בית דוד שחלק להם המקום כבוד כו' אלמא דס"ל דהכל הוא דבר תורה האיסור וההיתר. וקצת נ"ל להכריח דאיסור זה מן התורה מההיא דאמרינן בפרק עשרה יוחסין

(דף ע"ח) דמפסקינן לקרא דושמואל שוכב בהיכל ה' משום דאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד ואי אמרת דאיסור זה הוא מדרבנן לא ידעתי מנ"ל דמזמן שמואל נאסר דבר זה אימא דב"ד שאחריו אסרוהו אך ראיתי להתוס' פ"ב דזבחים (דף ט"ז) ד"ה הגה"ה ז"ל ושמא אינו מן התורה תדע כו' והנראה מדבריהם דספוקי מספקא להו אם איסור זה הוא מן התורה או מדרבנן ועיין במ"ש פ"ב דיומא (דף כ"ה) ד"ה אין שהקשו והיכי אכל כו' דמוכח מדבריהם דס"ל דמן התורה אסור. אך קשיא לי אם איסור זה מן התורה אמאי לא תני לה בפ"ק דכלים גבי מעלות דעזרת ישראל. ודע שראיתי למהרימ"ט בדרשותיו פרשת קרח שכתב דכשעולה להשתחוות ולזבוח יש שם ישיבה ולא ידעתי זו מנין לו וצ"ע. ואף בלשכות הבנויות בחול אם פתוחות לקדש אסור לישב בהם כ"כ התוס' פ"ק דיומא (דף ח' ודף כ"ה) ופ"ק דיבמות (דף ו') (*א"ה עיין במ"ש הרב המחבר פ"ה מהלכות ביאת מקדש דין י"ז):

הלכה יג

עיירות המוקפות חומה מקודשות כו'. נראה דכל התנאים שהצריך רבינו בפי"ב מהלכות שמיטה ויובל לענין בתי ערי חומה צריכים ג"כ למעלות אלו שכתב כאן ועיין בהר"ש ובמ"ש מהרימ"ט חי"ד סי' ל"ז שרצה לחלק בין בתי ערי חומה למעלות אלו ודבריו צריכים אצלי תלמוד ודוק. עיר שרובה עכו"ם בטלה ממנה קדושת היקף חומה. תוספות פ"ד דכתובות (דף מ"ה:) ד"ה על ודו"ק. ולא ידעתי אם הפתחים נתקדשו בקדושת העיר או לא לפי שראיתי בפ"ז דפסחים (דף פ"ה) דאמרי' אר"ש בר יצחק מפני מה לא נתקדשו שערי ירושלים מפני שמצורעין מגינין תחתיהם בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ולפי זה יראה דגם בבתי ערי חומה לא נתקדשו השערים מפני המצורעים. ואפשר דדוקא בירושלים עשו כן כדי שלא יצאו מירושלים אבל בשאר עיירות לא עשו כן אלא אף השערים נתקדשו. ומ"מ לא ידעתי למה לא הביא רבינו דין זה דשערי ירושלים שלא נתקדשו דנפקא מינה טובא לאכילת מעשר שני ואכילת קדשים קלים שאין אוכלין אותם בשערים כיון שלא נתקדשו בקדושת ירושלים. ואולי סמך על מ"ש ברפ"ט מהלכות קרבן פסח והאגף עצמו שהוא עובי הפתח כלחוץ. עוד אני תמיה דמאותה סוגיא דפסחים מוכח דכל שערי העזרה נתקדשו בקדושת העזרה חוץ משער נקנור מפני שמצורעים עומדים שם ומכניסים בהונות ידם ולא ידעתי אמאי לא הביא רבינו דין זה דנ"מ טובא דטמא שנכנס לשער נקנור פטור מכרת ואם נכנס בשאר הפתחים חייב כרת וכן נ"מ טובא לעניינים אחרים וכמבואר. עוד אני מסתפק בשערי הר הבית אם נתקדשו. ומסתברא דנתקדשו בקדושת הר הבית דדוקא בירושלים

משום טעמא דמצורעים לא קדשו השערים. שוב ראיתי בירושלמי פ"ז דפסחים דדין זה מחלוקת אמוראים דרבי ירמיה בשם רב שמואל בר יצחק אמר דלא קדשו תחת האגף של הר הבית כדי שיהיו זבים מגינים תחתיהם בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים והקשו על זה דלא דמי למצורע שעשו תקנה בעדו משום דאין לו להגן זב יש לו היכן להגן בכל ירושלים רבי יוחנן בשם רבי פנחס מן מה דאנא חמי רבנן שלחין סנדליהון תחת האגף של הר הבית הדא אמרה שלא קדשו תחת האגף של הר הבית ע"כ. ולפי סוגיא זו נראה דקי"ל שלא קדשו תחת האגף של הר הבית דמעשה רב ולא ידעתי אמאי השמיט רבינו דין זה:

הלכה טו

הר הבית מקודש ממנה כו'. (*א"ה עיין במ"ש הרב המחבר פ"ג מהלכות סוטה דין ט"ז) דין זה בפ"ק דכלים אך לא ידעתי למה לא הזכירו ג"כ בעל קרי שהוא משתלח חוץ לב' מחנות כמו הזב כדאיתא בפסחים (דף ס"ז) וכן בפ"ג מהלכות ביאת מקדש לא הביא דין הבעל קרי בפירוש אך נראה שהדין דין אמת שהרי כתב שם הטמא המשולח מהר הבית אם נכנס עובר בלא תעשה כו' וקרא דמייתי בבעל קרי מיירי וכן מתבאר ממ"ש בפ"ח מהלכות אלו דין ז':

הלכה טז

ובועל נדה נכנסים לשם. בסוף מס' זבים תנן בועל נדה כטמא מת ובפ"ו דפסחים (דף ס"ה) אמרינן דלמחנותם קאמר:

הלכה כ

שאין בעלי מומין ופרועי ראש וכו'. הר"ש הקשה דאמאי לא תנינן במתניתין שתויי יין ותירץ דשאני בעלי מום ופרועי ראש דפסולין בגופן וכן כתב הרע"ב דדוקא בעלי מום ופרועי ראש דפסולין בגופן הלכך שילוחן חמור. ולפי דבריהם קרועי בגדים נכנסין בין האולם ולמזבח. אבל דעת רבינו דאף שתויי יין אינן נכנסין מן המזבח ולפנים וכמ"ש בפ"א מהלכות ביאת מקדש דין י"ד. ויש עוד מחלוקת אחר בין הראשונים ז"ל אם הני מעלות הוו מן התורה ומ"מ לא ידעתי אמאי לא הביא רבינו שתויי יין בהדי בעלי מומין:

הלכה כג

בשעה שנכנסין הבנאים כו'. דע שדין זה הוא דוקא בטומאה שנמצאת בהיכל אבל הטומאה שנמצאת בעזרה אז כהנים לא מטמאינן אלא לוים מוציאין את הטומאה והכי כתיב בדברי הימים ויבאו הכהנים לפנימה בית ה' לטהר ויוציאו את הטומאה אשר מצאו בהיכל ה' לחצר בית ה' ויקבלו הלוים להוציא נחל קדרון חוצה. ומ"מ אם הטומאה

היתה בהיכל מוציאין הכהנים עצמן את הטומאה עד חוץ לעזרה אלא שאם נמצאת בעזרה היו מוציאין אותה הלוים. וקרא דדברי הימים דמשמע דאף בטומאה הנמצאת בהיכל לא היו מוציאין אותה הכהנים כי אם עד העזרה ומשם ואילך הלוים, התם שאני שהיו צריכים לאנשים הרבה אלו היו מוציאין מן ההיכל לעזרה ואלו משם לחוץ וכמ"ש רש"י בס"פ בתרא דעירובין וקמ"ל קרא דאלו המוציאין לחוץ מן העזרה לא היו כהנים כי אם לוים דלא מטמאינן כהנים במקום שאפשר בלוים אבל במקום שאפשר שהמוציא מן ההיכל יהיה המוציא מן העזרה אז מוציא אותה הכהן אף שאפשר בלוים: וכל הנכנסין להיכל לתקן כו'. כתב מרן ויש לתמוה דמשמע ממתני' דדוקא בקדש הקדשים אמרו ולא בהיכל כו'. ועיין בפרק כל שעה (דף כ"ו) שהביא רבא ראיה לדבריו ממשנה זו ועיין שם היטב באותה סוגיא ותמצא דלרבא דהלכתא כוותיה לאו דוקא בית קדשי הקדשים ודו"ק. ועיין בספר ברכת הזבח (דף קמ"ח:) שכתב דמהתוס' שהביא מרן אחר זה מוכח דקאי אהיכל ודו"ק: ומ"ש טמא ובעל מום יכנס בעל מום ואל יכנס טמא שהטומאה דחויה בציבור. וזו היא גירסת מרן ולפי זה לא יהיב רבינו טעם להכנסת בעל מום אלא למניעת הכנסת טמא דהוה ס"ד שיכנס טמא לפי שטומאה הותרה בציבור לזה קאמר דליתא דלא הותרה אלא דחויה היא בצבור ועיקר טעמא הוא משום דבעל מום אישתרי באכילת קדשים ומחלוקת רב ורבי אלעזר הוא בזה האופן רב סבר יכנס טמא משום דמצינו דטומאה הותרה בציבור ואע"ג דגם בעל מום הותר באכילת קדשים לא דמי משום דאנן בכניסת פנים עסקינן ובכניסת פנים לא מצינו שהותר בעל מום כי אם טמא ורבי אלעזר סובר דבעל מום יכנס משום דטומאה לא הותרה בציבור אלא דחויה היא בצבור אבל בעל מום הותר באכילת קדשים ואי לאו האי טעמא דאשתרי באכילת קדשים היה קודם הטמא משום דנהי דלא הותרה טומאה בציבור מ"מ דחויה היא בציבור וא"כ קליש איסור טומאה מאיסור בעל מום אבל השתא דחזינן דבעל מום אישתרי באכילת קדשים בעל מום קודם משום דטמא לא הותר בעבודת ציבור ואלו בעל מום הותר באכילת קדשים. ומ"מ יש לדקדק בדברי מרן דלמה רבינו נתן טעם לשלילת הטמא ולא נתן טעם לכניסת בעל מום ולי היה נראה הגירסא האחרת שדחה הרב והיא גירסת הרב המבי"ט בקרית ספר והוא יכנס טמא ואל יכנס בעל מום שהטומאה דחויה בציבור דרב דס"ל דטמא קודם אית ליה דטומאה דחויה היא ולא הותרה ואפ"ה אית ליה דטמא קודם לפי שמצינו שנדחה כניסת פנים אצל הטמא וא"כ הכא נמי לתקן או להוציא את הטומאה יכנס טמא ורבי אלעזר ס"ל דבעל מום קודם משום דלטמא לא הותר לו שום דבר אבל לבעל מום הותר אכילת קדשים ופסק רבינו כרב:

פרק ח

הלכה ב

ושמירה זו מצותה כל הלילה כו'. המפרש למסכת תמיד כתב דהשמירה היתה ביום ובלילה אך רבינו שמעיה בריש מדות כתב דהשמירה היתה בלילה וכן הוא דעת הרע"ב. ודברי המפרש תמוהים הם בעיני:

הלכה ד

וארבע ועשרים עדה שומרים כו'. תנן בריש מס' מדות בג' מקומות הכהנים שומרים בב"ה בבית אבטינס בבית הניצוץ ובבית המוקד והלוים בעשרים ואחד מקום ה' על ה' שערי הר הבית ד' על ד' פנותיו מתוכו ה' על ה' שערי העזרה ד' על ד' פנותיו מבחוץ וא' בלשכת הקרבן וא' בלשכת הפרוכת וא' לאחורי בית הכפורת ע"כ. ובפ"ק דמדות תנן ושבצפון שער הניצוץ וכמין אכסדרה היה ועלייה בנויה על גביו שהכהנים שומרים מלמעלן והלוים מלמטן ע"כ. והנה לכאורה נראה דבאכסדרה זו הכהנים היו שומרים מלמעלה והלוים מלמטה אך ראיתי למפרש בתחילת מס' תמיד שהובאת שם משנה זו דמדות שכתב דשמירת לוים אינה מוסבת על בנין אכסדרה אלא למדך שאע"פ ששמירת כהנים צריכה שתהא למעלה מקום שמירת הלוים לא בעי למעלן אלא למטן כו' והביא ראיה לדבריו דהא תנן בכ"א מקומות הלוים שומרים וקא חשיב להו ולא קא חשיב שמירה זו דאכסדרה ואם איתא דלוים שומרים באכסדרה א"כ הוו להו עשרים ותרי ע"כ. ובגמרא הקשו על משנה זו דהלוים בכ"א מקום וקא חשיב ה' על ה' שערי עזרה ורמינהו שבעה שערים היו בעזרה ותירצו אמר אביי תרי מינייהו לא בעי שימור ופירש שם המפרש דתרי לא בעי שימור לוים דהא כהנים בג' מקומות שמרי ומאי נינהו שער בית המוקד ושער בית הניצוץ ובחשבון הז' שערים קא חשיב להו ע"כ. והנה הכלל העולה מדבריו הוא דלא מיבעיא דבג' מקומות אלו שהיו הכהנים שומרים בעליה שלא היו הלוים שומרים למטה אלא אף בשערים שהוא מקום שמירתן של הלוים בשער בית הניצוץ ובשער בית המוקד לא היו הלוים שומרים כיון שהכהנים היו שומרים בעליה וכן הוא דעת רבינו שכתב וארבע ועשרים עדה שומרים בכל לילה תמיד בכ"ד מקום הכהנים בג' מקומות והלוים בכ"א מקום ולא חשיב כלל שמירת לוים במקום שהיו הכהנים שומרים ובדין ח' כתב ועל ה' שערי העזרה חוץ לעזרה שהרי הכהנים שומרים על שער המוקד ועל שער הניצוץ ע"כ כיון. למה שתירצו בגמרא תרי מינייהו לא בעי שימור והיינו שער המוקד ושער הניצוץ דלא היה שם שמירת לוים כלל כיון שהכהנים שומרים

שם מלמעלה אך ראיתי לסמ"ג בחלק מצות עשה סי' קס"ה שכתב אף בבית אבטינס ובית הניצוץ ובית המוקד היו גם לוים שומרים וטפלים לכהנים כמו שנאמר וילוו עליך וישרתוך במקום שהיו עליות היו הכהנים שומרים מלמעלה ולוים מלמטה ובבית המוקד היה כהן מבפנים ולוי מבחוץ כדמפרש במסכת תמיד ובמסכת מדות שנינו שהלוים שומרים בכ"א מקומות לבדם כו' ובשני השערים האחרים היו כהנים ולוים שומרים ע"כ. והנה כפי סברא זו מתני' דמדות דקתני שהלוים שומרים מלמעלה והלוים מלמטה אתיא כפשטה דבאותה אכסדרה עצמה היו הלוים שומרים למטה ומתניתין דקתני דהלויים היו שומרים בכ"א מקום ולפי דברי הסמ"ג נמצא שהלויים היו שומרים בכ"ד מקום דהיינו ג' מקומות עם הכהנים וכ"א מקום לבדם היינו משום דמתניתין לא קא חשיב אלא המקומות שהיו הלוים שומרים לבדם בלתי שותפות הכהנים אבל לעולם דבמקום שהיו הכהנים שומרים גם הלוים היו שומרים שם למטה מדכתיב וילוו עליך וישרתוך וזה למדנו ממתני' דמדות דקתני על אכסדרה דבית הניצוץ שהכהנים שומרים למעלה והלוים למטה והוא כלל לכל המקומות שהיו הכהנים שומרים שיהיו הלוים שומרים שם למטה ולפי זה מה שתירצו בגמרא תרי מינייהו לא בעו שימור אין הכוונה כמו שכתבנו למעלה משוה משום דהכהנים היו שומרים שם למעלה אלא הכוונה היא משום דבהני תרי שערים כבר היו הלוים שומרים תחת העליות שהיו שומרים שם הכהנים וא"כ לא בעי שימור לשערים והמקשה היה סבור דמלבד מה שהיו הלוים שומרים תחת העליות שהיו הכהנים שומרים דכתיב וילוו עליך היה מן הדין שיהיו שומרים ג"כ בשערים שתחת העליות ותירץ אביי דאין צורך לזה דבחד מקום תרי שומרים למה לי וכיון שהיו שומרים תחת העליות שוב אינו צורך לשומרים בשערים. אך מה שאני תמיה לפי דברי הסמ"ג הללו הוא מההיא דאמרי' בריש תמיד מנא לן דהלוים היו שומרים בכ"א מקום ואמרו מדכתיב למזרח ליום ששה וגו' והקשו על זה הני עשרים וארבעה הוו ותירצו דלא הוו כי אם כ"א וכמבואר שם עוד תירצו דלעולם עשרים וארבעה כדכתיב תלתא מינייהו דכהנים ועשרים וחד דלוים ע"כ. ולפי דברי הסמ"ג דס"ל דהלוים מלבד מה שהיו שומרים בג' מקומות עם הכהנים עוד היו שומרים בכ"א מקום לבדם ונמצא שהיו שומרים בכ"ד מקום מהו זה שהקשו בגמרא הני כ"ד הוו והלא פשיטא דכ"ד היו וכי תימא דהיינו מה שתירצו בתירוצא בתרא תלתא מינייהו דכהנים כלומר שהיו שומרים עם הכהנים הא ליתא דהא בגמרא הקשו על זה והא הכא לוים הוא והוצרכו לומר דבכ"ד מקומות נקראו הכהנים לוים וליכא למימר דמה שהוצרכו לומר דתלתא כהנים וכדריב"ל הוא מפני שהוקשה להם דאיך הכתוב הזכיר שמירת הלוים ולא הזכיר

שמירת הכהנים דא"כ כפי תירוצא קמא דקאמר דקרא נמי לא קאמר כי אם כ"א מקום תיקשי אמאי לא קאמר קרא שמירת הכהנים. ומיהו היה אפשר לומר דאם הכתוב לא איירי כי אם בשמירת הלוים לבדם אין זה מהקושי אם הכתוב לא הזכיר שמירת הכהנים אך כפי תירוצא בתרא אי אמרת דקרא כ"ד מקומות קאמר והג' הם מקומות שהיו הכהנים שומרים עם הלוים אז קשה איך לא הזכיר הכתוב הכהנים שהם העיקר והלוים טפלים להם כדכתיב וילוו עליך ומ"מ אין דברים הללו נוחים אצלי. עוד קשה לי דבשלמא כפי תירוצא קמא דקאמר דקרא כ"א מקומות קאמר אף שהלוים היו שומרים בכ"ד מקום ניחא דאיכא למימר דקרא לא איירי אלא במקום שהיו הלוים שומרים לבדו ולא במקום שהיו שומרים עם הכהנים כי היכי דלא מיירי קרא בשמירת הכהנים אך לתירוצא בתרא דקרא איירי בשמירת הכהנים קשה דאמאי לא קאמר נמי המקום שהיו הלוים שומרים עם הכהנים ואם כן הוו להו כ"ז מקום. אשר על כן נ"ל דלכ"ע עיקר מצות השמירה אינה אלא בכ"ד מקום ומקרא ילפינן דג' כהנים צריכים לשמור בג' מקומות ושמעינן נמי מקרא דגם הלוים צריכים לשמור במקום מיוחד כדכתיב משה אהרן ובניו אלא שבכתוב לא הוזכר גבי לוים בכמה מקומות צריכים לשמור ואדרבה מן הפסוק נראה דבחד לוי שומר סגי דהא בקרא לא הוזכר כי אם משה אלא דאפשר דדוד תקן שיהיו הלוים שומרים בכ"א מקום ונמצא שהיו הלוים עם הכהנים כ"ד שומרים וזהו כשהוזכרו השומרים לא הוזכרו כי אם בשיעור זה דהיינו כ"ד אלא דכיון דרחמנא אמר וילוו עליך וישרתוך למדנו מפסוק זה דגזירת הכתוב היא דבמקום ששומרים הכהנים שיהיו שם לוים טפלים להם ולאו משום שמירת הבית אלא שיהיו כמו משרתים לכהנים השומרים והם כמו שומרים לשומרים ומזה הטעם עצמו בעינן שיהיו הכהנים שומרים למעלה כדי שיהיו הלוים למטה לקיים הכתוב דקאמר וישרתוך שהם כמו המשרתים שהאדון עומד למעלה והמשרת עומד למטה וקרא דדברי הימים לא איירי אלא בלוים השומרים וכפי תירוצא קמא קרא לא איירי כי אם בלוים ולא בכהנים וכפי תירוצא בתרא קרא איירי בכל השומרים כהנים ולוים אבל במה שהיו הלוים שומרים עם הכהנים בהא לא איירי קרא משום דהני לאו משום שמירת הבית קא אתו אלא מדין שירות הכהנים וכדכתיבנא. והנה כפי מה שכתבנו רבינו וסמ"ג בפירושא דקרא דילוו עליך פליגי דרבינו ס"ל דקרא במצות שמירת הבית איירי וקאמר דהכהנים יהיו שומרים בעלייה והלוים למטה במקום ששומרים שיהיו הלוים טפלים לכהנים והיינו דכתיב ילוו עליך והסמ"ג סובר דקרא לא איירי בשמירת הלוים אלא שגזר הכתוב דבמקום שהכהנים שומרים שיהיו שם לוים למטה כמו משרתים וא"ת מאחר דקרא לא איירי

בשמירת הלוים מנא לן שהלוים לא ישמרו בעליות גם כן וי"ל דלעולם שמירה סתם אינה אלא למטה כשמירת חצרות המלכים וגבי כהנים דתנינן שהיה שמירתם בעלייה שאלו בגמרא מנא לן ותירצו מדקאמר רחמנא וילוו עליך וגו' כלומר שגזירת הכתוב דבמקום שהכהנים שומרים שיהיו שם לוים טפלים להם שמעת מינה דהכהנים מצות שמירתם הוא במקום גבוה וגזירת הכתוב הוא כדי שיהיו שם טפלים להם אבל גבי שמירת הלוים כדקיימא קיימא כסתם שמירה שהיא מלמטה. ודע דבסוף פ"ק דמדות תנן הגיע זמן הנעילה כו' ונעל הכהן מבפנים ובן לוי ישן לו מבחוץ גמר מלנעול החזיר את המפתחות וכו' נתן כסתו עליה ישן לו ע"כ. והנה מה שכתוב בנוסחא דידן בן ובן לוי ישן נראה שהוא ט"ס וצריך לגרוס ובן לוי יושב לו וכן כתב רבינו עובדיה ובן לוי זה הוא השומר שבבית המוקד שהיו שם הכהנים שומרים ובבית אבטינס ובבית הניצוץ שהיו עליות היו הכהנים למעלה והלוים למטה ובבית המוקד שלא היה שם עליה היה הכהן מבפנים ובן לוי מבחוץ וכמו שכתב ר"ע והן הן דברי הסמ"ג שכתבנו למעלה ומ"ש כדמפרש במסכת תמיד היינו ההיא דאמרינן בריש מסכת תמיד דבעו בגמרא מנא לן שהכהנים שומרים מלמעלה והלוים מלמטה דת"ר וילוו עליך וישרתוך בעבודתך הכתוב מדבר אתה אומר בעבודתך או אינו אלא בעבודתם כשהוא אומר ונלוו עליך ושמרו הרי עבודתם אמור הא מה אני מקיים וילוו עליך וישרתוך בעבודתך הכתוב מדבר הא כיצד כהנים שומרים מלמעלה ולוים מלמטה ע"כ. והנה העתקתי סוגיא זו משום דמכאן מודעא רבה למה שכתבתי למעלה דמה שהיו הלוים שומרים במקום שהכהנים שומרים אינו משום שמירת הבית אלא כדי שיהיו נראים כמשרתים לכהנים והברייתא הכי מיתפרשא וילוו עליך וישרתוך בעבודתך כלומר כשאתה עובד ישרתו אותך הלוים דהיינו כשהכהנים שומרים דהיינו עבודה שלהם הלוים ילוו עליך וישרתוך דהיינו שיהיו מלמטה כמו שומרים לך או אינו אלא בעבודתם כלומר שגם הם יהיו שומרים כמוך כשהוא אומר ונלוו עליך ושמרו הרי עבודתם אמור הא מה אני מקיים וילוו עליך בעבודתך הכתוב מדבר הא כיצד כהנים שומרים מלמעלה ולוים מלמטה ואף שהמפרש פירשה לברייתא זו בדרך אחרת היינו משום דאיהו ס"ל כדעת רבינו דבמקום שהכהנים שומרים לא היה שם לוים כלל אך לדעת הסמ"ג שכתבנו אתיא ברייתא זו כפשטא ודו"ק. ודע דאליבא דרבינו והמפרש לא ידעתי מאי שיאטיה דבן לוי דקתני ובן לוי יושב לו בחוץ שהרי כפי דבריהם במקום שהכהנים שומרים לא היו שם לוים כלל וכמו שכתבנו לעיל וסבור הייתי לומר דבן לוי זה הוא איש הר הבית המוזכר שם בתמיד ובמדות שהיה מחזיר בכל לילה ואפשר שמקומו הקבוע לו היה בבית המוקד

מבחוץ ואפשר דמנוי זה היה מן הלוים ולא מן הכהנים אך אינו מתיישב לי כל זה דלמה שינו את שמו דבתחילה קראוהו בלשון מעלה איש הר הבית ועכשיו קראוהו בן לוי. וראיתי לרבינו שמעיה שכתב עלה דמשנה זו פירוש מחודש וז"ל הגיע זמן הנעילה כו' הגביה את הטבלא הכהן השומר כו' ונעל הכהן מבפנים כל השערים שיש לו לנעול ובעודו עוסק בנעילת שערים בן לוי יושב לו מבחוץ על הטבלא גמר מלנעול הגביה הטבלא כו' והחזיר הטבלא למקומה ונתן בן לוי כסתו עליה חזר וישן ע"כ. והנה כפי דבריו בן לוי זה היה יושב בפנים בבית המוקד והרב בעל תוספות י"ט הרבה להשיב בדברי רבינו שמעיה הללו דמנא ליה כל זה והנראה אצלי דרבינו שמעיה ס"ל כדעת רבינו דבבית המוקד לא היה שם שומר לוי כלל דבמקום דהכהנים היו שומרים לא היו הלוים שומרים מש"ה פירש דבן לוי זה אינו שומר המקדש אלא מינויו היה שהיה יושב על הטבלא שהיה בתוכה מפתחות העזרה. ודע שחפשתי ברבינו בחיבורו ולא ראיתי שהביא משנה זו דהגיע זמן הנעילה ולא ידעתי למה. ודע שדעת רבינו עובדיה הוא כדעת הסמ"ג וכמו שכתב בספ"ק דמדות ובביאור ההיא דאמרינן בריש תמיד תרי מינייהו לא בעו שימור לא גלה דעתו אלא כתב סתם בריש מדות ואפי' לדברי האומר ז' שערים היה מודה שלא היה משמר אלא על חמשה ע"כ. והרב בעל תיו"ט הביא סוגיית הגמרא וכתב ופי' ה"ר שמעיה לפי שהיו תכופין לשאר השערים ע"כ. ולא ידעתי למה בחר בפירוש זה דרבינו שמעיה מכל הפירושים ולדידי עד כאן לא הוזקק הרר"ש לפירוש זה אלא משום דסבר כרבינו דבמקום שהיו הכהנים שומרים לא היו הלוים שומרים ומש"ה הוקשה לו דהני תרי אמאי לא בעו שימור ולא ניחא ליה במה שכתב המפרש ורבינו דמשום דהיו הכהנים שומרים למעלה משום הכי לא בעי למטה ומש"ה פירש שאין הטעם אלא משום דשני שערים היו תכופין לשאר השערים אך לדעת הר"ע דכל מקום שהיו הכהנים שומרים למעלה הלוים שומרים למטה אין צורך לדברי הרר"ש אלא הטעם שלא היו שומרים בשער בית המוקד ובשער בית הניצוץ הוא משום דבבית הניצוץ היו שומרים תחת האכסדרה ובבית המוקד היו שומרים בחוץ ומש"ה לא היו שומרים בשערים. ודע שראיתי בפסקי תוס' בריש מדות כדברים האלה בג' מקומות במקדש שומרים כהנים וגם לוים וכהנים מבפנים ולוים מבחוץ ועוד ח"י מקומות שומרים לוים לבדם ובין הכל כ"א מקומות ע"כ. וכעין זה כתבו ג"כ בפסקי תוס' דתמיד. והנה מה שכתבו דבג' מקומות שהיו הכהנים שומרים היו הלוים שומרין הן הן דברי הסמ"ג שכתבנו לעיל אך מה שסיימו ועוד ח"י מקומות הדבר הוא תימה שהרי בפרטן אתה מוצא כ"א והנראה דהתוס' ס"ל דמאי דתנן והלוים בכ"א מקומות הוא בין כל המקומות דהיינו בין המקומות

שהיו שומרים עם הכהנים ובין המקומות שהיו שומרים לבדם לפי ששמירת הכהנים היתה בבית המוקד ובבית הניצוץ ובבית אבטינס והנה ידוע הוא דלשכת בית אבטינס היתה בדרום בצד שער המים וכמ"ש הרב בעל תיו"ט בציור הבית שעשה בסוף מדות יע"ש וא"כ כששנינו בשמירת לוים חמשה על חמשה שערי העזרה בכלל השערים הללו הם שער בית המוקד ושער בית הניצוץ ושער המים ובג' מקומות הללו הכהנים היו למעלה והלוים למטה ונמצא שהיו הכהנים שומרים עם הלוים ובי"ח מקומות אחרים היו שומרים הלוים לבדם. ולפי דברי התוס' הללו מאי דאמרינן בגמרא בריש תמיד תרי מינייהו לא בעו שמור אין הכוונה כמ"ש המפרש דהיינו משום דהכהנים שומרים למעלה שהרי כבר כתבנו דלפי דברי התוס' בכלל הה' שערים ששנינו במתני' שהיו הלוים שומרים הם שער בית המוקד ושער הניצוץ ושער המים אלא התוס' ס"ל כדעת הרר"ש דהכוונה היא תרי שערים היו שם שהיו תכופים לשערים אחרים ומש"ה לא בעו שימור ואפשר שדעת הרר"ש כדעת התוס' דהלוים היו שומרים בבית המוקד ובבית הניצוץ ומש"ה הוכרח לפרש דמאי דאמרינן דתרי לא בעו שימור דהיינו משום דהיו תכופים ואף שכתבנו לעיל דממה שפירש במתני' דהגיע זמן הנעילה נראה דס"ל דלא היה ללוים שמירה במקום הכהנים נראה דאין זה הכרח דלעולם דס"ל שהיו הלוים שומרים במקום שהכהנים שומרים אלא דס"ל דהך ב"ל לאו שומר הוה דמאי איריא הכא דיני השמירה שהרי כבר נשנו בראש הפרק ועוד דאמאי שנה אותו בלשון יחיד ובן לוי יושב מבחוץ והרי בכ"מ ששנו שמירת הלוים הוא בלשון רבים וכן בדין דודאי לא היה איש אחד שומר ועוד אפשר דגירסתו היתה חזר וישב לו וקאי על ב"ל המוזכר למעלה וכיון שכן ע"כ לאו שומר הוא דהא אין לוי שומר מבפנים מכל הני טעמי ס"ל דבן לוי המוזכר כאן אינו שומר כי אם ממונה על מקום המפתחות: הכלל העולה ממה שכתבנו דבשמירת הלוים לפי דעתי איכא שלש מחלוקות הדעת האחת הוא דעת רבינו והמפרש דהלוים לא היו שומרים כי אם בכ"א מקומות דוקא ובשער בית המוקד ובית הניצוץ לא היו שם שומרים לוים לפי שהכהנים היו שומרים מלמעלה. הדעת השנית היא דעת התוס' וס"ל כדעת רבינו שהלוים לא היו שומרים כי אם בכ"א מקומות אך בהא פליגי עם רבינו דס"ל דהלוים היו שומרים בבית המוקד ובבית הניצוץ מלמטה וכבר כתבתי שהנראה אצלי הוא שדעת הרר"ש הוא כדעת התוס'. הדעת השלישית היא דעת הסמ"ג ורבינו עובדיה דהלוים מלבד מה שהיו שומרים בכ"א מקומות לבדם עוד היו שומרים בג' מקומות עם הכהנים וכבר ביארתי לעיל סברא זו באר היטב. והרב באר שבע אחר שהביא מה שכתוב בפסקי תוס' דמדות ודתמיד שכתבנו למעלה כתב ולי

נראה שהוא טעות גדול שהרי משנה שלמה שנינו בשלשה מקומות כו' והלוים בכ"א וקא חשיב להו להני כ"א מקום שהלוים היו שומרים לבדם בין שער ופנה דהר הבית ועזרה כו' ופריך בגמרא ורמינהי ז' שערים הוי ומשני תרי מינייהו לא בעו שימור פירש המפרש לא צריכי שימור דהא כהנים בג' שמרי להו ומאי ניהו שער בית המוקד ושער בית הניצוץ וכ"כ רבינו בהדיא שהלוים לא היו שומרים כלל למטה בג' מקומות שהיו הכהנים שומרים דא"כ אף אלו תרי מינייהו צריכי שימור ועוד דא"כ היו בין הכל כ"ז מקומות ואנן ילפינן מקרא שלא היו בין הכל רק כ"ד מקומות כו'. ונ"ל דהמשנה דמדות הטעהו דקתני שער הניצוץ כו' שהכהנים שומרים מלמעלה והלוים מלמטה ועלה על דעתו דשמירת לוים מוסבת על בנין שער הניצוץ ומשם למד דה"ה בבית אבטינס ובבית המוקד היו הלוים שומרים למטה אבל כבר נשמר מזה הטעות הרר"ש ופירש דשמירת לוים אינה מוסבת על בנין שער הניצוץ אלא קאי על כ"א מקום שהיו הלוים שומרים לבדם וכן פירש המפרש ולאפוקי מהסמ"ג שכתב שהלוים היו שומרים בג' מקומות שהיו הכהנים שומרים והיו נמי שומרים בכ"א מקום לבדם עכ"ד. והנה הנך רואה שאין ממש בדברים אלו כלל דמה שהקשה ממה דאמרינן תרי לא צריכי שימור והביא פי' המפרש כפי הנראה לא ראה דברי הרר"ש בריש מדות שפירש פירוש אחר וכבר כתבנו דהתוס' ס"ל כפי' הרר"ש ומה שחזר דא"כ היו בין הכל כ"ז כו' מה שאינו כתב דלדברי התוס' לא היו בין הכל רק כ"ד ואף אם היו כ"ז וכסברת הסמ"ג לא קשה מידי ממה שהקשה וכמו שכתבנו לעיל גם מ"ש דהר"ש פי' דשמירת לוים אינה מוסבת על בנין שער הניצוץ זה אינו דדוקא המפרש פי' כן אך דברי הרר"ש יותר נוטים לדברי התוס' וכמו שיראה המעיין ומה גם דאחר שפירש דטעמא דתרי לא בעו שימור הוא משום דהיו תכופים שמעת מינה דאף במקום שהיו הכהנים שומרים הלוים ג"כ היו שומרים, הכלל העולה דכל מה שיש לשאת ולתת בדברי סמ"ג ותוס' כבר הארכנו בזה לעיל והכל מתוקן אצלנו וזה המחבר כפי הנראה לא השגיח בעין יפה בדבריהם ולא די לנו זה הצער אלא שהטיח דברים ופער פיו נגד רבותינו בעלי התוס' וכתב בשנים ושלשה מקומות שטעו והנראה אצלי הכל דבר אחד וזהו עונשו ושרי ליה מרי' ולן: תנן בפ"ק דמדות ומקום היה שם אמה על אמה כו' שהמפתחות היו תלויות בה ע"כ. ונראה דמקום זה היה בבית המוקד עצמו ולא בד' לשכות שהיו בבית המוקד דהא קודם למשנה זו קתני בית המוקד כו' דעלה קתני ומקום היה שם משמע דבבית המוקד היה המקום אך ראיתי למפרש בריש פ"ק דתמיד עלה דמתניתין דמפתחות העזרה בידם שכתב דמקום זה דאמה על אמה היה בלשכת המוקד ולשכה זו הנקראת לשכת בית המוקד הוזכרה בפ"ג דתמיד

והיתה צפונית מערבית ומ"מ לא ידעתי מנא ליה למפרש דבר זה והרואה הציור שעשה הרב בעל תיו"ט בסוף מדות יראה דס"ל דמקום זה דאמה על אמה היה בבית המוקד עצמו ולא בשום אחת מהלשכות: תנן בפ"ק דתמיד ובפ"ק דמדות בית המוקד כו' וזקני בית אב ישנים שם ומפתחות העזרה בידם ע"כ. והנה לא ידעתי פי' משנה זו דקתני מפתחות העזרה בידם דמשמע דקאי על זקני בית אב ולמעוטי פרחי כהונה דהא בתר הכי קתני פרחי כהונה איש כסתו בארץ והלא המפתחות היו בבית המוקד שהיה שם מקום אמה על אמה וכדאיתא שם בפ"ק דמדות וא"כ למה זה יחסו המפתחות לזקני בית אב יותר משאר הכהנים. וסבור הייתי לומר דמקום זה דאמה על אמה היה ברובדין שהיו ישנין שם זקני בית אב ומשום הכי יחסו המפתחות לזקני בית אב וראיתי למפרש בריש תמיד שכתב ומפתחות העזרה בידם כלומר בידי אותם כהנים לשם היו מונחות כל מפתחות העזרה ומפרש במסכת מדות היכן היתה הנחתן מקום היה שם אמה על אמה כו' ע"כ. והנה דברים אלו הם צרורים וחתומים והדבר צריך תלמוד: (א"ה עיין מ"ש הרב המחבר בפ"ד מהלכות כלי המקדש דין י"ז):

הלכה ה

והרובין היו שומרים שם כו'. בגמרא אמרינן דמש"ה קרי להו רובין משום דלא מטו למעבד עבודה ופירש המפרש כגון פחותין מי"ג שנה וכ"כ מרן. ואני תמיה על זה דאיך יתכן דמצוה זו שהיא שמירת המקדש שהיא מצות עשה יניחו אותה לעשות לקטנים שאינן בני מצוה וכי תימא שהמצוה מתקיימת בשמירת הלוים הא ליתא דהא מקרא מלא הוא שהכהנים יהיו שומרים וכדאיתא בגמרא ריש מסכת תמיד. ומיהו לזה היה אפשר לומר דבבית המוקד השומרים לא היו קטנים דהא התם לא קתני רובין כי אם פרחי וכמו שעוד נעמוד על זה וא"כ הרי מתקיימת מצות שמירה התם ומיהו אין דעתי מתיישבת בזה דהא מקרא ילפינן דכהנים ישמרו בג' מקומות מדכתיב אהרן ובניו וא"כ מן הדין ראוי דהשומרים יהיו בני מצוה. והנראה אצלי דהא דקאמר הכא דלא מטו למעבד עבודה היינו שהם פחותים מעשרים שנה וכמ"ש רבינו בפ"ה מהלכות כלי המקדש דין ט"ו וכשיגדל הכהן ויעשה איש הרי הוא כשר לעבודה אבל אחיו הכהנים לא היו מניחין אותו לעבוד עד שיהיה בן עשרים שנה ע"כ, ולאלו הוא דקרי להו הכא רובין דהיינו שהן ראויין לעבודה אלא שהכהנים אין מניחין אותן לעבוד והיו עושין אותן שומרים. והסמ"ג עשין קס"ה כתב דהרובין היו נערים שלא הגיעו לחינוך עבודה ע"כ ודבריו סתומים מהו חינוך עבודה. שוב ראיתי להרב באר שבע שכתב כן ודחה דברי המפרש. וראיתי בפסקי תוס' מסכת תמיד סי' ו' שכתב שם פחות מבן עשרים אין כשר

לעבודה ולפי דעתי דבריהם הן על הרובין השנוי במשנתנו דאמרינן בגמרא דלא מטו למעבד עבודה ופי' הם דמיירי בפחות מכ' ומש"ה הוצרכו לומר דפחות מבן עשרים אין כשר לעבודה:

הלכה ו

לא היו הכהנים השומרים ישנים וכו'. תנן בפ"ה דשקלים בן בבי על הפקיע ופי' רבינו עובדיה על הפקיע להלקות כהנים והלוים שנמצאו ישנים על משמרותיהם שהיו שומרים את המקדש בלילה כדאמרינן במסכת מדות מי שהיו מוצאין אותו ישן היו חובטין אותו ע"כ. והנראה מדבריו הוא שגם לכהנים היו מלקין אם היו מוצאין אותו ישן אך בפ"ק דמדות תנינן איש הר הבית היה מחזר כו' והם אומרים מה קול בעזרה קול בן לוי לוקה ובגדיו נשרפין שישן לו על משמרתו ע"כ. נראה דדוקא לוים היו לוקין ולא הכהנים ומיהו יש לדחות דלאו דוקא אלא כיון שהרוב היו לוים דהכהנים לא היו שומרים כי אם בג' מקומות והלוים בכ"א משום הכי קרי לכולהו בן לוי דהכהנים נמי נקראו לוים וכדאמרינן בכ"ד מקומות נקראו הכהנים לוים א"כ שהשומע בירושלים את צעקת הלוקה היה אומר קול בן לוי הוא לפי שהיה תולה הדבר ברוב. והרב בעל תיו"ט בפ"ק דמדות דקדק מתוך דברי המפרש שאיש הר הבית לא היה מחזר כי אם על משמרות הלוים ולא על משמרות הכהנים וכתב בשם החכם הר"ר אברהם רופא שהשיג על רבינו עובדיה במ"ש שגם הכהנים לוקין שלא מצינו כהנים לוקין ומסתמיות דברי רבינו שכתב ומעמידין ממונה אחד על כל משמרות השומרים כו' נראה דזה הממונה היה מחזר אף על משמרות הכהנים. ומיהו עדיין אפשר לומר דנהי שהיה מחזר אך לא היה מלקה כי אם ללוים אבל לא לכהנים. אך מתוך מה שדקדק הרב בעל תיו"ט מדברי המפרש נראה דאיש הר הבית לא היה מחזר על משמרות הכהנים כי אם על משמרות הלוים. ומיהו לכל הפירושים נראה לי שגם הכהנים השומרים לא היו ישנים דכיון דעיקר מצות השמירה הוא שיהיו נעורים מה נשתנו הכהנים מן הלוים אלא דקשה לי ההיא דתנן בריש תמיד ופרחי כהונה איש כסתו בארץ לא היו ישנים בבגדי קדש משמע דפרחי כהונה שהם השומרים היו ישנים אלא שלא היו ישנים בבגדי קודש הן אמת שמתוך דברי המפרש שכתב דהטעם שהיו הרובין שומרים הוא משום דאותם שיכולים לעבוד אינם רוצים לשמור ועוד הואיל ויכולין לעבוד אין אנו מניחין אותם לשמור כו' נראה מתוך טעמים אלו דגם בבית המוקד היו הרובין שומרין והפרחי כהונה לא היו שומרים אלא שיהיו שם כדי שיהיו מוכנים שם וכן כתב הרב בעל באר שבע דלדברי המפרש גם בבית המוקד לא היו שומרים אלא הרובין והכריח כן ממ"ש המפרש עלה ההיא דאמרינן

בגמרא התם דלא מטו למיעבד עבודה כו' התם גבי שמירה דלא מטו וכו' משמע דהכא גבי פרחי כהונה אין בהם שמירה כלל כו' ואם כן כפי סברא זו לא קשה מידי דלעולם השומרים לא היו ישנים ומאי דתנן ופרחי כהונה איש כסתו בארץ הני לא היו שומרים אלא שהיו ישנים שם כדי שיהיו מזומנים למחר לעבודה וכמו שכתב המפרש. ומיהו אעיקרא דדינא סברא זו שיחסנו למפרש היא תמוה דפשטא דמתניתין דקתני והרובין שומרים שם משמע דדוקא התם היו הרובין שומרים אבל בבית המוקד לא היו הרובין שומרים וכן כתב בפי' רבינו עובדיה דבבית המוקד פרחי כהונה היו השומרים וכן כתב הסמ"ג במצות עשה סי' קס"ה וכן הוא דעת רבינו שכתב לא היו הכהנים השומרים ישנים בבגדי כהונה כו' הנה דעת שפתיו ברור מללו דמאי דתנן לא היו ישנים בבגדי קדש קאי על השומרים ופשיטא שאינם רובים דברובין דהיינו שלא הגיעו לעבוד עבודה בגדי כהונה מאי בעו גבייהו אלא ודאי דס"ל דהשומרים דבית המוקד לא היו רובין כי אם פרחי כהונה וכתב בפירוש דהשומרים לא היו ישנים בבגדי קדש משמע דשלא בבגדי קדש היו ישנים והדרא קושיין לדוכתא דמה נשתנו כהנים מלוים דלוים מוכח ממתניתין דלא היו ישינים וכדכתיבנא. וראיתי בפסקי תוספות דריש תמיד וז"ל כהנים ולוים נחלקו למשמרות וזמן קבוע היה להם לישן ואם מצאו ממונה שישן יותר חובטו במקל ושורף בגדיו אם לא שעומד תחלה ואומר שלום עליך גם במשמר אחד ישן משמר שני נעור ושומר ע"כ. והנה אין ספק שיש ט"ס בסוף דברי התוס' הללו והנראה אצלי דהתוס' הוקשה אצלם מה שהקשינו דאיך היו השומרים ישנים ולזה תירצו בשני אופנים האופן הראשון הוא דלעולם דהיו ישנים אלא דזמן קבוע היה להם לישן ואיש הר הבית היה מחזר ואם מצאו שישן יותר מהזמן הקבוע היה חובטו במקל ומאי דתנן לא היו ישנים בבגדי קדש היינו בזמן הקבוע להם לישן, עוד כתבו דבכל משמר ומשמר לא היו כולם נעורים אלא היה א' ישן ואחד נעור והיו חוזרים חלילה ולפי זה מאי דתנן דאיש הר הבית היה מכה למי שהיה ישן היינו למי שהיה זמנו להיות נעור ומאי דתנן לא היו ישנים בבגדי קודש הכוונה היא במי שהיה זמנו להיות ישן לא היה ישן בבגדי קדש. ומה שסיימו התוספות וכתבו ומקומות יש שלא לישן בהם ולכאורה דברי התוס' הללו אין להם מובן דבאיזה מקום מיירי דאי בעזרה הא אפי' ישיבה אסורה וכל שכן שינה והנראה דהתוס' הוקשה להם דכפי מה שכתבנו דבכל משמר ומשמר לא היו כולם נעורים אלא היה אחד ישן ואחד נעור א"כ איש הר הבית כשהיה מחזר איך היה יודע שזה שהוא ישן היה זמנו להיות נעור ואפשר דזמנו היה להיות ישן ואם כן איך היה מכה אותו לזה כתבו דמקומות יש שלא לישן בהם כלומר דהיה להם בכל משמר ומשמר

מקום קבוע שלא לישן אלא לישב שם לשמור וכשהיה זמן אחד מהם לשמור היה יושב שם ובמקום אחר היה הולך חבירו וישן וכשהיה מחזר איש הר הבית והיה מוצא בן לוי במקום שלא היו ישנים שם והוא היה ישן היה מכה אותו לפי שישן במשמרתו. שוב ראיתי להרב בעל באר שבע שהקשה קושיא זו שכתבנו וכתב ונראה בעיני דזמן קבוע היה להם לישן בלילה ואם מצאו הממונה שישן יותר חובטו במקל ושורף בגדיו אם לא שעמד תחילה ואמר שלום עליך ומשמר אחד היה ישן ומשמר שני היה נעור ושומר כדרך כל שומרי אוצרות המלכים וכן דייק לשון המשנה דמדות דקתני קול בן לוי לוקה ובגדיו נשרפין שישן לו על משמרתו מדנקט על משמרתו משמע שאינו נלקה אלא על שישן על משמרתו אבל בלא משמרתו היה ישן בהיתר דאם לא כן על משמרתו למה לי והשומרים היו מתחלפין על פי משמרות עד שיגמרו כ"ד משמרות וחוזרים חלילה כמו בשאר עבודות והשתא לא קשיא מידי עכ"ד. והנך רואה שדבריו הם לקוחים מפסקי התוס' אלא שהרב נראה דפירש לדברי התוס' באופן אחר ממה שכתבנו ודבריו צריכים תלמוד ועוד אנופף ידי בדינים אלו אם יגמור ה' בעדי:

הלכה יב

חוץ מלילי שבת שאין בידם אור כו'. כתב מרן ואע"ג דקי"ל דאין שבות במקדש כו' שאני הכא דאפשר בנרות הדלוקים מע"ש. וקשיא לי ממ"ש מהרי"א בכתביו סי' קנ"ד דלהקיש באצבעו בשבת לשתק התינוק שרי והביא ראיה מדתנן בקש להתנמנם פרחי כהונה מקישין לפניו כו' ולא מידק עלה משום שאין שבות במקדש כדמסיק במצריף גחלת כו'. ואם כדברי מרן ע"כ טעמא לאו משום דאין שבות במקדש דהא היה אפשר להקיצו בענין אחר אלא ע"כ טעמא הוא משום דהקשה אף במדינה שריא. תו קשיא לי ממ"ש רבינו בפ"ב מהלכות עבודת יום הכיפורים היה כ"ג זקן או חולה מלבנין עששיות של ברזל באש מבערב ולמחר מטילין אותם במים כדי להפיג צינתן שאין שבות במקדש או מערבין מים חמין במי המקוה עד שתפוג צינתן. ואי כדברי מרן למה היו מלבנין עששיות מבערב ולמחר מטילין אותם במים והיו עוברים על שבות מאחר שאפשר בתיקון אחר דליכא איסור שבות שהוא להחם מים חמין מבערב ולמחר יערבו אותם במי המקוה דליכא איסורא כלל: סליקו להו הלכות בית הבחירה